

ORGANIZACIONA I BEZBEDNOSNA ULOGA MINISTARSTVA ODBRANE, VOJSKE SRBIJE I MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA U SPORTSKOJ INDUSTRIJI

Igor Z. Radošević*

Univerzitet „Union – Nikola Tesla”, Fakultet za sport

Ana R. Gavrilović

Univerzitet „Union – Nikola Tesla”,

Fakultet za poslovno-industrijski menadžment

Nikola S. Čikiriz

Ministarstvo odbrane Republike Srbije,

Vojnomedicinska akademija, Institut za higijenu

Sport predstavlja sastavni deo obuke pripadnika vojske i policije, dok su olimpijske sportske discipline poput mačevanja, streljaštva i konjičkih sportova tradicionalno usko vezane za vojnu obuku. Postojeća situacija u regionu Balkana govori da je sportska infrastruktura u posedu Vojske i policije u većini slučajeva neiskorišćena. Sportske događaje, bez saglasnosti Ministarstva unutrašnjih poslova, u vidu neophodne procene bezbednosti sportskih takmičenja i sportskih objekata (stadiona, hala, bazena) nemoguće je organizovati. Bezbednost predstavlja najvažniji uslov pri održavanju sportskih takmičenja, dok nove tehnologije čine neizostavan deo u okviru bezbednosti sportskih takmičenja. Svedoci smo sve češćih incidentnih situacija koje se dešavaju, kako na sportskim terenima i objektima, tako i u sportskim savezima, klubovima, kompanijama i medijima. Upravo zbog svoje vrednosti sportske industrije postaje izvor konfliktnih situacija u kojoj se prepliću interesi različitih grupa, koje imaju koren u navijačkoj ili nacionalnoj ideologiji. U ovom radu smo na različitim primerima pokazali kolika je uloga i značaj Vojske i policije u sportskoj industriji u Srbiji. Bez pomoći vojske i policije mnogi sportski događaji teško da bi mogli biti organizovani.

Ključne reči: vojska, policija, univerzijada, bezbednost, sportska industrija

Uvod

Sport predstavlja sastavni deo u obuci pripadnika vojske i policije, dok su olimpijske sportske discipline, poput mačevanja, streljaštva i konjičkih sportova tradicionalno usko vezane za vojnu obuku. U razvoju sporta u Srbiji ključnu ulogu ima Vojska Srbije.

* igor.radosevic@fzs.edu.rs

Srpski olimpijski klub (Olimpijski komitet Srbije) osnovan je 23. februara 1910. godine na inicijativu mladih oficira, školovanih u Francuskoj, među kojima je vodeću ulogu imao kapetan Svetomir S. Đukić. Prijem Srpskog olimpijskog kluba u Međunarodni olimpijski komitet, kao i prve olimpijske igre na kojima je učestvovala država Srbija bile su u Stokholmu 1912. godine. Prema statutu¹ Srpski olimpijski klub osnovan je:

- a) da olakšava osnivanje viteških društava i sportskih klubova, kao i da moralno i materijalno, delom i savetom, pomaže viteška društva i klubove koji postoje;
- b) da priređuje zemaljske i svetske olimpijske utakmice i igre;
- v) da priređuje putovanja i pešačenja raznih grupa po otadžbini i van nje;
- g) da preduzima mere za buđenje i podstrekivanje viteškog duha u narodu.

Organizacioni i bezbednosni aspekti olimpijskih igara od 1896. do 2014. godine u velikoj meri su se promenili. Dok su prve moderne olimpijske igre u Grčkoj obezbeđivali vojnici na konjima, koji su imali na raspolaganju sablje i puške, danas ih obezbeđuje na desetine hiljada obučених pripadnika vojske i policije, kao i svih obaveštajnih službi, kako bi se preventivno osigurali od potencijalnih terorističkih napada.

Hipoteze

Bezbednost predstavlja najvažniji uslov pri održavanju sportskih takmičenja. Svedoci smo incidentnih situacija koje se dešavaju, kako na sportskim terenima i objektima, tako i u sportskim savezima, klubovima, kompanijama i medijima. Sportska industrija predstavlja jednu od najprofitabilnijih grana industrije čija je vrednost procenjena na 450 milijardi evra.² Upravo zbog svoje vrednosti, sportska industrija postaje izvor konfliktnih situacija u kojoj se ukrštaju interesi različitih grupa, koje imaju koren u navijačkoj ili nacionalnoj ideologiji. Sport je postao profitabilna delatnost koja pruža mogućnost velike zarade, kako od prodaje TV prava u najboljim sportskim takmičenjima (MOK, FIFA, UEFA, NBA, NFL), tako i od posredništva u kupoprodaji samih sportista. Samim tim, sport je postao privlačan huliganima i pripadnicima kriminalnih grupa koji svojim metodama pokušavaju da ostvare profit.

Ciljevi istraživanja

Cilj ovog rada jeste da istraži koliku organizacionu i bezbednosnu ulogu u sportskoj industriji imaju MO, VS i MUP? Kojom sportskom infrastrukturuom raspolažu i koliko mogu da doprinesu razvoju sportske industrije? Kakvu saradnju imaju sa sportskim objektima, klubovima, savezima? Koje nove tehnologije su se pokazale nezaobilaznim faktorom u podizanju nivoa bezbednosti u sportskoj industriji? Kako se rešavaju problemi sa huliganizmom koji u regionu Balkana predstavljaju sve veći izazov? Kako se reaguje u kriznim situacijama?

¹ Radio-televizija Srbije, Vek olimpizma u Srbiji, Beograd, jul, 2012.
www.rts.rs/page/sport/sr/London-2012/story/1994/Istorijat+/1145648/Vek+olimpizma+u+Srbiji.html

² Konsultantska kopanija ATKearny, The Sports Market, maj, 2011.
www.atkearney.com/documents/10192/6f46b880-f8d1-4909-9960-cc605bb1ff34

Metode istraživanja

U radu je korišćena istorijska metoda, kao i metode analize sadržaja, sinteze, deskripcije i komparacije. Na primeru organizacije sportskog događaja „Univerzijada Beograd 2009” analizirali smo sa kakvim organizacionim i bezbednosnim izazovima su se susreli Ministarstvo odbrane, Vojska Srbije i Ministarstvo unutrašnjih poslova u organizacionom i bezbednosnom razvoju sportskih takmičenja u Srbiji.

Uloga Vojske u sportskoj industriji

Organizacija zimskih olimpijskih igara u Sočiju 2014. godine predstavljala je izazov za bezbednosne službe Ruske Federacije. Troškovi bezbednosti OI u Sočiju 2014. iznosili su tri milijarde dolara. Oko 50.000 pripadnika službi bezbednosti bilo je raspoređeno u Sočiju pored 3.000 sportista učesnika. Bezbednosne službe su instalirale 1.400 kamera koje su služile za nadzor, nebo iznad Sočija obezbeđivali su borbeni avioni i bespilotne letelice, dok su na moru bili raspoređeni ratni brodovi i podmornice.

Danas su u regionu zapadnog Balkana sportski kapaciteti kojima raspolažu vojska i policija u većini slučajeva neiskorišćeni. Profesionalizacijom vojske broj regruta koji prolaze vojnu obuku smanjio se sa nekadašnjih 40.000 na 5.500, ostavljajući veliki broj neiskorišćenih sportskih objekata. U Srbiji je Vojska Srbije osnivač Jugoslovenskog sportskog društva „Partizan”, koji se od sredine 40-ih godina finansirao iz vojnog budžeta, da bi sredinom 90-ih prešao na finansiranje iz budžeta Republike Srbije. Od vojnih objekata koji su prešli na civilno korišćenje najpoznatiji je, pre svih, stadion FK Partizan (nekadašnji stadion Jugoslovenske narodne armije). Vojska Srbije će, takođe, imati veliku ulogu u predstojećoj privatizaciji sportskih klubova, pogotovo ako uzmemo u obzir činjenicu da je Ministarstvo odbrane od 1997. godine u sporu sa JSD „Partizan”, oko pitanja vlasništva nad stadionom. Viši sud u Beogradu doneo je odluku da se stadion „Partizana” vrati Vojsci Srbije u vlasništvo, što bi potencijalno ugrozilo funkcionisanje JSD „Partizan”, što bi dovelo do rizika da sportisti ostanu bez uslova za vežbanje i takmičenje. Pored toga, Vojska Srbije ustupila je zemljište u okviru Vojne akademije na Banjici i učestvovala kao partner u izgradnji prve zaptvorene atletske dvorane u Srbiji koja će služiti za pripremu sportista i organizaciju vrhunskih takmičenja kao što je Evropsko prvenstvo u atletici 2017. godine.

U nedostatku sportske infrastrukture, sve se više govori o ustupanju vojnih objekata i poligona za civilne sportske svrhe. Vojska Srbije aktivno učestvuje u velikom broju sportskih klubova, kao što su atletika (maratoni, polumaratoni, krosemi), streljaštvo, veslačke regate, vojni višeboj, futsal i odbojka. Pripadnici vojske redovno se takmiče kao članovi Međunarodnog saveta za vojne sportove (CISM)³ na vojnim olimpijadama, svetskim i evropskim prvenstvima. Sa druge strane, sve je veći broj sportskih klubova koji za kondicione pripreme svojih sportista koriste metode i načine obuke pripadnika specijalnih jedinica vojske i policije. Takođe, nova sportska disciplina kros fit (Cross Fit), koja je za kratko vreme stekla veliku popularnost, u osnovi svojih vežbi ima dosta sličnosti za fizičkom obukom pripadnika vojske i policije. Nije redak primer da mali sportski savezi, u nedo-

³ International Military Sports Council (CISM), www.cismmilsport.org

statku materijalnih sredstava i uslova za treniranje i pripreme, traže rešenje u saradnji sa Ministarstvom odbrane i Ministarstvom unutrašnjih poslova kako bi dobili na korišćenje njihovu sportsku infrastrukturu koja se, pre svega, odnosi na manje gradove gde vojna i policijska sportska infrastruktura može da pomogne u razvoju lokalnih sportskih klubova.

Uloga MO, VS i MUP-a u organizaciji „Univerzijade Beograd 2009”

Organizacija sportskog događaja „Univerzijada Beograd 2009”, po masovnosti i organizaciji može se uporediti sa organizacijom olimpijskih igara. Pripreme za Univerzijadu trajale su od 2005. do 2009. godine. Na njoj je učestvovalo 8.122 učesnika, 3.032 zvaničnika, 1.387 arbitara i sudija iz 122 različite zemlje, koji su se takmičili u 15 sportova i 203 takmičarske discipline. Treninzi i takmičenja održavali su se na 32 sportska objekta u periodu od 1. do 12. jula 2009. godine. Tokom „Univerzijade Beograd 2009” korišćeni su: bezbednosni sistemi u vidu zaposlenih u sektoru za bezbednost „UB 2009”, preduzeća angažovana za poslove FTO, tehnička sredstva na osnovu kojih je ostvaren sistem kontrole pristupa ljudi, vozila i logistika objektima; sistem otkrivanja i nagledanja opasnosti i događaja; sistem za spoljašnju i unutrašnju zaštitu objekata od provale, kao i komunikacioni sistem u integrisanom sistemu bezbednosti. U toku „Univerzijade Beograd 2009”, za realizaciju mera bezbednosti korišćena su sledeća tehnička sredstva: sistem za video nadzor, sistem za kontrolu pristupa, ograde, rampe i barijere, kontra-diverziona vrata, kontradiverzioni rentgeni, kontradiverziona ogledala i ručni detektori metala, sistemi za dojavu požara, sredstva veze (stacionirana i pokretna). Prilikom izrade plana i bezbednosne procene jedan od preduslova bio je da sve objekte namenjene sportistima i ostalim učesnicima pregledaju inspektori protivpožarne policije iz Uprave za vatrogasno-spasilačke jedinice MUP-a Srbije. Na inicijativu organizatora, pre svih sportskih aktivnosti izvršen je vanredni nadzor objekata, kao i generalna proba svih mera. Svi zaposleni u organizaciji takođe su prošli protivpožarnu obuku.⁴

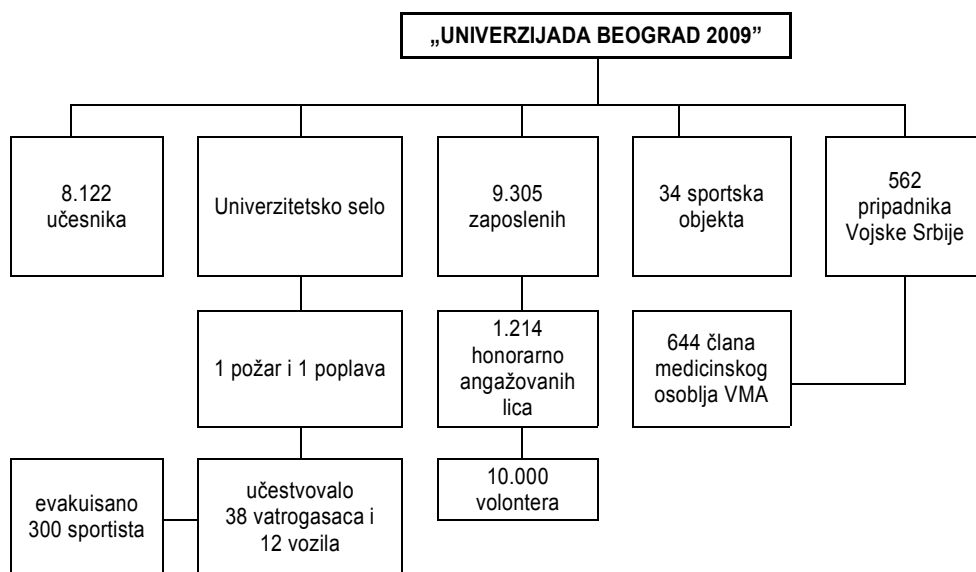
Privredno društvo „Univerzijada Beograd 2009” zaključilo je ugovor sa Ministarstvom odbrane i Ministarstvom unutrašnjih poslova oko zajedničkog angažovanja na organizaciji projekta „UB 2009”. Uloga vojske i policije u organizaciji tog sportskog događaja, kao i bezbednosti samih učesnika, kako u Univerzitetu, tako i na sportskim objektima u Beogradu, Novom Sadu, Vršcu i Smederevu, smatrala se ključnom za organizaciju sportskog događaja vrhunskog nivoa. Republika Srbija, Grad Beograd, vojska i policija za potrebe Univerzijade ustupili su svoje ljudske i sportske infrastrukturne kapacitete u vidu sportskih objekata (stadion „Rajko Mitić”, stadion „Partizan”, Vojna akademija, sportski centar „Makiš”, Beogradska arena, sportske dvorane „Pionir”, „Novi Beograd”, „Šumice”, „Milenijum” – Vršac, „Spens” – Novi Sad, kao i bazeni – „Tašmajdan”, „Banjica” i „Košutnjak”).

Vojska Srbije dala je veliki doprinos ustupivši za potrebe Univerzijade svoje kapacitete, ne samo infrastrukturne nego i operativne, pre svega u ljudstvu, ustupivši regrute koji su bili na služenju civilnog vojnog roka. Vojnomedicinska akademija bila je na raspolaganju sa svojim medicinskim osobljem, opremom i sanitetskim vozilima sportistima 24 sata

⁴ „Univerzijada Beograd 2009”, zvaničan izveštaj – Upravljanje projektom, Beograd, maj, 2011, str. 125.

dnevno za vreme trajanja Univerzijade.⁵ Pripadnici policije bili su zaduženi za održavanje bezbednosti, kako u samom univerzitetskom selu, tako i na sportskim objektima. Prvi bezbednosni izazov mogao se videti u situacijama kada je došlo do požara u zgradi gde su bili smešteni sportisti iz Koreje, Australije i Engleske, gde je 38 pripadnika vatrogasne jedinice sa 12 vatrogasnih vozila evakuisalo oko 300 sportista i uspešno ugasilo požar. Drugi bezbednosni izazov desio se tri dana kasnije, kada je usled pucanja cevi došlo do velike poplave u centralnom delu univerzitetskog sela. Pravovremene reakcije pripadnika policije i vatrogasne jedinice dovele su do efikasnog rešavanja situacije i saniranja štete. Preduzeće „Univerzijada Beograd 2009” imala je u svom sastavu 242 zaposlena uz 8.573 volontera i 562 pripadnika Vojske Srbije koji su bili na civilnom služenju vojnog roka.⁶ U tabeli 1 vidi se broj angažovanih lica po sektorima.

Tabela 1

Uloga Vojnomedicinske akademije (VMA)⁷

Zdravstvena zaštita učesnika 25. letnje univerzijade pripremana je i realizovana u nadležnosti Vojnomedicinske akademije i podeljena je na tri faze. U prvoj fazi realizacije, u periodu januar–jun 2009. godine, izvršena je planska nabavka medicinske opreme i sanitetskih vozila. Od planiranih 58 nabavki realizovane su sve osim nabavke multislajsnog skenera.

⁵ Izveštaj o aktivnostima Ministarstva odbrane i Vojske Srbije na pripremi o održavanju 25. letnje univerzijade, Beograd, septembar, 2009.

⁶ „Univerzijada Beograd 2009”, zvaničan izveštaj – Upravljanje projektom, Beograd, maj, 2011, str. 23.

⁷ Izveštaj o aktivnostima Ministarstva odbrane i Vojske Srbije na pripremi o održavanju 25. letnje univerzijade, Beograd, septembar, 2009.

Ukupno je (po zaključenim ugovorima) za nabavke utrošeno 128,5 miliona dinara iz budžeta i 115 miliona dinara iz prihoda VMA. U drugoj fazi, počevši od 15. juna 2009. godine, formirana je Univerzitetska poliklinika, koja je realizovala zdravstveno zbrinjavanje učesnika Univerzijade smeštenih u Univerzitetskom selu. Organizovan je potreban broj sanitetskih ekipa koje su realizovale zdravstveno zbrinjavanje učesnika Univerzijade na borilištima, u vremenu održavanja treninga i takmičenja, po osnovu satnice održavanja. Pripremljeni su planovi hitne evakuacije povređenih sportista izvan Beograda, sanitetskim helikopterom iz sastava V i PVO VS. Izrađen je plan za mikrobiološke ispravnosti za kontrolu uzoraka hrane i higijenske ispravnosti vode iz bazena u kojima se održavaju treninzi i takmičenja. U skladu sa preporukama Svetske zdravstvene organizacije i radne grupe Ministarstva zdravlja Republike Srbije za novi grip (H1N1) preduzete su sve protivepidemijske mere na zaštiti svih učesnika Univerzijade. Preduzete su sve neophodne mere za regulisanje pitanja logističke podrške sanitetskog obezbeđenja i saobraćajnog obezbeđenja učesnika Univerzijade:

- prijem novih 20 sanitetskih motornih vozila i 17 sanitetskih motornih vozila (dobijenih na korišćenje u toku Univerzijade);
- prihvat 53 vozača sanitetskih motornih vozila i 25 pripadnika specijalne brigade, za zadatke spasilaca na objektima za vodene sportove;
- prihvat 25 vojnika na odsluženju vojnog roka za potrebe perionice veša VMA.

U trećoj fazi, u periodu od otvaranja univerzitetskog sela, 24. juna 2009. godine, pa do odlaska poslednjih učesnika Univerzijade i gostiju iz sveta 15. jula 2009. godine, realizovane su mere zdravstvene zaštite. U Poliklinici univerzitetskog sela izvršeno je ukupno 6.007 specijalističkih pregleda i procedura, i to po ordinacijama: hirurgija 315; oftalmologija 32; ginekologija 20 + 12 ultrazvučnih pregleda; fizikalna medicina 406; interna medicina 614; stomatologija 145; laboratorija 151; rtg kabinet 240 (168 rtg i 72 ultrazvučna pregleda) i fizioterapijske procedure 4.084 (1.259 pacijenata). Za sanitetsko obezbeđenje 34 borilišta u Beogradu angažovane su 42 ekipe sa 42 sanitetska vozila. Izvršeno je ukupno 608 pregleda, od čega 392 povređena i 216 obolelih. Po završenim pregledima i ukazanoj medicinskoj pomoći, u Centar za hitnu pomoć VMA upućeno je 234 lica. Obrađene su 24 frakture i izvršena jedna operacija (ruptura Ahilove tetive). U toku Univerzijade bilo je ukupno 22 sumnjiva slučaja na grip (virus) po tipu H1N1, koji su upućeni u Infektivnu kliniku VMA na stacionarno lečenje. Od svih sumnjivih slučajeva potvrđeno je ukupno šest pozitivnih rezultata na virus gripa H1N1. Svi oboleli su uspešno izlečeni na Infektivnoj klinici VMA. Institut za higijenu VMA je konstantno za vreme održavanja Univerzijade vršio sprovođenje kontrole ispravnosti vode u bazenima i ispravnosti hrane. Uzeto je 112 uzoraka vode, izvršeno je 2.128 analiza, 1.568 hemijskih ispitivanja i 560 mikrobioloških analiza vode. Primljeno je 2.512 uzoraka hrane, zamrznuto je 1.256 uzoraka, izvršeno je 13.755 analiza hrane i izliveno 14.300 podloga.⁸

Uloga Ministarstva unutrašnjih poslova u sportskoj industriji

Policija ima ključnu ulogu u sportskoj industriji. Sportske događaje, bez saglasnosti Ministarstva unutrašnjih poslova u vidu procene bezbednosti sportskih takmičenja i sportskih objekata (stadiona, hala, bazena) nemoguće je organizovati. Neretke su situacije

⁸ Izveštaj o aktivnostima Ministarstva odbrane i Vojske Srbije na pripremi o održavanju 25. letnje univerzijade, Beograd, septembar 2009.

gde se pojedini sportski događaji proglašavaju utakmicama visokog rizika, gde je pojačana bezbednost, kako sportskih objekata, tako i samih učesnika sportskog događaja. U takve događaje spadaju uglavnom fudbalske i košarkaške utakmice između „Crvene zvezde” i „Partizana”, kao i pojedine utakmice fudbalske reprezentacije Srbije.

Nove tehnologije čine neizostavan deo u bezbednosti sportskih takmičenja. Danas su sportski objekti, kao i većina gradskih ulica, pod budnim okom Ministarstva unutrašnjih poslova putem video nadzora, koji je dao veliki doprinos, kako u hapšenju izazivača nereda, tako i u samoj prevenciji. Pojedinačna kontrola svakog prisutnog navijača povećana je pomoću KD (kontradiverzionih) vrata i detektora metala koji detektuju unošenje nedozvoljenih sredstava sakrivenog u vidu vatrenog oružja, noževa, pirotehničkih i ostalih nedozvoljenih sredstava. Prevencije radi, kontradiverziona vrata su postavljena na svim ulazima fudbalskog kluba „Crvena zvezda”. Po uzoru na vojsku, policija je 90-ih godina osnovala Sportsko društvo „Milicioner”, koje je u svom sastavu imalo 15 klubova, a finansirano je iz budžeta Ministarstva unutrašnjih poslova. Međutim, zbog prevelikih finansijskih troškova ovo društvo je početkom XXI veka ugašeno. Sportska infrastruktura koja pripada Ministarstvu unutrašnjih poslova nalazi se u okviru Sportskog centra „Makiš” kod Ade Ciganlije.

Bezbednost organizacije sportskog objekta

Bezbednost organizacije sportskog objekta potpada pod nadležnost menadžmenta zaduženog za bezbednost sportskog objekta (sportski centri, stadioni, hale, bazeni) i obuhvata obezbeđivanje samog objekta u toku cele godine, kao i blisku saradnju sa Ministarstvom unutrašnjih poslova za vreme takmičenja. U organizacionoj strukturi svakog sportskog objekta postoji sektor obezbeđenja koji, u zavisnosti od veličine objekta, podrazumeva tim od najmanje 10 do 20 ljudi. Menadžment sportskog objekta ima blisku saradnju sa sportskim savezom ili klubom organizatorom.

Bezbednost organizacije sportskog događaja/takmičenja

Još od terorističkog napada na OI u Minhenu 1972. godine, bezbednost sportskih takmičenja postala je prioritet svake sportske organizacije. Saradnja sa lokalnim vlastima, MUP-om i Bezbednosno-informativnom agencijom (BIA) neophodna je da bi se sportska industrija neometano razvijala. Glavni i osnovni uslov za dobijanje organizacije najpopularnijih takmičenja kao što su olimpijske igre, svetsko i evropsko prvenstvo u fudbalu ili nekom drugom sportu, jesu bezbednosne garancije od strane predstavnika saveza i zemlje domaćina. Bezbednost organizacije sportskog događaja potpada pod nadležnost organizatora sportskog takmičenja, sportskog saveza (u slučaju da se igraju utakmice nacionalnih selekcija) ili sportskog kluba koji je organizator. Sportski savez ili klub snose odgovornost za organizaciju sportskog događaja, pravovremenu reakciju redara koji imaju ulogu u sprečavanju nasilja na sportskim objektima.

Sa bezbednosnog aspekta policija ima glavnu ulogu u sportskoj industriji. Neretke su situacije gde se pojedini sportski događaji proglašavaju utakmicama visokog rizika, gde je pojačana bezbednost, kako sportskih objekata, tako i samih učesnika sportskog događaja.

Pri samoj organizaciji sportskog događaja ili takmičenja najvažniju ulogu imaju komesari za bezbednost pri sportskim savezima. Takođe, u zavisnosti od nivoa takmičenja neophodna je saradnja sa republičkim i lokalnim vlastima. U slučaju da nacionalni tim igra kvalifikacionu utakmicu koja je procenjena za utakmicu visokog rizika, u organizaciju samog događaja uključuje se i republičke i lokalne vlasti u vidu bezbednosnih struktura kao što su Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) i Bezbednosno-informativna agencija (BIA) koje će dati svoju procenu rizika pri organizaciji sportskog događaja. Fudbalske utakmice, koje sa aspekta bezbednosti spadaju u najrizičnije sportske događaje, kao što su derbi između „Crvene zvezde” i „Partizana” i utakmice između reprezentacije Srbije, sa jedne strane, i reprezentacija Hrvatske ili Albanije, sa druge strane, predstavljaju utakmice visokog rizika i podrazumevaju pojačanu bezbednost na stadionu gde će se odigrati utakmica, kao i na centralnim ulicama grada domaćina. U okviru prevencije bezbednosne službe, u saradnji sa nacionalnim savezom ili klubom, utiču na građane prvo preko nacionalnih i lokalnih medija, upozoravajući na predmete koje građani ne smeju da nose sobom, kao i načine provere pri ulasku na stadion u vidu detektora za metal, detaljnog pretresa i kontradiverzionih vrata (KD vrata). Novi izazovi bezbednosti sportskih takmičenja, kao što je bio slučaj „dron” na utakmici između Srbije i Albanije, koji je mogao da ugrozi živote samih učesnika i publike, naterao je bezbednosne službe da uvedu nove bezbednosne metode.

Bezbednost u sportskim savezima

Fudbal, kao trenutno najpopularniji i najprofitabilniji sport, privlačan je i kriminalnim udruženjima koja koriste ulaganje u ovaj sport kako bi oprali novac stečen na nezakonit način. U regionu Balkana sve je više primera gde su na čelu fudbalskih klubova ljudi sa sumnjivom prošalošću i kriminalnim dosijeima koji koriste različite metode kako bi svoj klub progurali do vrha tabele. U isto vreme, dešavalo se da sportskim radnicima u savezima i klubovima bude ugrožen život. Mnoga ubistva vlasnika klubova, kao i samog generalnog sekretara Fudbalskog saveza Srbije nisu nikad rešena, jer imaju političku pozadinu.

Uloga sportskih kladionica u bezbednosti sportskih takmičenja

Sistem funkcionisanja sportskih kladionica utvrđen je pravilima Zakona o igrama na sreću.⁹ Najveći problem predstavlja nameštanje utakmica i mečeva koje korisnicima usluga, kao i samim sportskim kladionicama, može da donese veliki dobitak. Svedoci smo čestih optužbi na račun pojedinih sportista, trenera, menadžera i direktora klubova za nameštanje rezultata. Kao jedan od primera pomenućemo slučaj u Italijanskoj fudbalskoj ligi gde su fudbalski klubovi „Juventus” i „Milan” bili kažnjeni zbog nameštanja utakmica. „Juventus” je kažnjen izbacivanjem u niži rang takmičenja i oduzimanjem dve titule prvaka Italije, dok je „Milan” kažnjen oduzimanjem bodova.

⁹ Zakon o igrama na sreću Republike Srbije, „Službeni glasnik”, br. 84/2004 i 85/2005, www.kvalitet.co.rs/dokumenta/Zakoni%20i%20propisi/Zakon%20o%20igrama%20na%20srecu.pdf

Korupcija u sportskoj industriji

Na globalnom nivou korupcija u sportu je veoma prisutna. Počev od dobijanja domaćinstva za organizaciju olimpijskih igara, svetskog i evropskog prvenstva u fudbalu i drugim sportovima, pa do nameštanja utakmica u sportovima kao što su fudbal, košarka, tenis itd. Američki FBI je sproveo istragu o korupciji u sportu koja je dovela do hapšenja visokorangiranih predstavnika FIFA, optuženih za korupciju vrednu preko 100 miliona dolara za nameštanje organizacije Svetskog prvenstva u fudbalu 2018. i 2022. godine. Hapšenja i osmogodišnja suspenzija predsednika FIFA i UEFA Sepsa Blatera i Mišela Platiniya zbog korupcije duboko je uzdrmala svet fudbala. Takođe, sve se češće pominju optužbe koje se odnose na neregularno dobijanje organizacije svetskih i evropskih prvenstava u fudbalu i u prošlosti. Postavlja se pitanje da li je bilo koja zemlja domaćin velikog takmičenja (olimpijske igre, svetsko i evropsko prvenstvo u fudbalu) dobilo organizaciju regularnim putem ili su predstavnici njihovih organizacionih odbora bili prinuđeni da lobiranjem ispunjavaju želje članovima odbora čiji su glasovi bili presudni pri glasanju. Sa druge strane, da bi se odobrilo finansiranje potrebnih glasova, novac bi morao da dođe od državnih fondova, što znači da bi i država domaćin morala da bude obaveštena o podmićivanju predstavnika MOK-a i FIFA, a to već spada u domen sportske diplomatije, tj. mešanja političkih predstavnika u sektor sporta.

Bezbednost u sportskim klubovima

Sportski klubovi posvećuju mnogo pažnje bezbednosnom aspektu. Prvi aspekt odnosi se na bezbednost u samoj organizaciji sportskih događaja, dok se drugi odnosi na bezbednost u vidu potencijalne krađe klupske i trenerske strategije, drugim rečima – sportsku špijunazu. Činjenica je da sportski klubovi na sve načine špijuniraju jedni druge, nastojeći da otkriju i ukradu taktiku, planove i strategiju protivničkih timova. Neke od metoda koje se koriste, poput prisluškivanja telefona i hakerskih napada na kompjutere zaposlenih spadaju u nedozvoljene.

Najvažnije činioce za vreme sportskih takmičenja predstavljaju redari zaduženi za bezbednost. Njihova uloga je da posmatraju i analiziraju publiku, identifikuju osobe sklone incidentima i pravovremenom reakcijom saseku problem u korenu. Da bi redari znali kako da reaguju u kritičnim situacijama, neophodno je da prođu adekvatnu obuku, na kojoj bi naučili koje metode treba da primenjuju kako bi osigurali bezbednost publike, sudija i samih sportista na terenu.

U razvijenim zemljama, kao što je Velika Britanija, kursevi za redare postoje već dugi niz godina, dok u nerazvijenim zemljama sportski klubovi za ulogu redara na sportskim takmičenjima angažuju ljude bez teorijskog i praktičnog iskustva. Za usavršavanje redara klubovi i savezi ne obraćaju previše pažnje, računajući na angažovanje policije u punoj opremi. Prevencija u vidu redarske službe donosi mnogo veće rezultate nego angažovanje pripadnika policije koji sa svojom opremom u vidu kaciga, štitova i pendreka više iritiraju publiku izazivajući u isto vreme njihove fizičke reakcije.

Huliganizam u sportu

Bezbednost sportskih takmičenja u Srbiji ne nalazi se na zadovoljavajućem nivou. Upotreba hladnog oružja, pirotehničkih sredstava kao i sami sukobi navijačkih grupa postali su učestaliji, kako na stadionima, tako i na gradskim ulicama. Huliganizam je postao svakodnevnica, kako u

svetu, tako i u Srbiji, gde vođe navijačkih grupa oko sebe formiraju grupe mladih momaka, uzrasta od 15 do 30 godina, koji deluju poput male privatne vojske. Izvor finansiranja takvih grupa često je povezan sa distribucijom narkotika. U periodu od 2000. do 2010. godine sedam ljudi u Srbiji je nastradalo zbog ispoljavanja navijačkog nasilja.¹⁰ O ozbiljnosti ovog problema u Srbiji dovoljno govori broj od 14 navijačkih grupa o čijoj će zabrani raspravljati Ustavni sud. Izvor finansiranja takvih grupa često je povezan sa distribucijom narkotika i reketiranjem. Kontrolisanje vođa navijačkih grupa i tolerisanje njihovog funkcionisanja predstavljaju glavni razlog za razvoj huliganizma na sportskim objektima. Prebacivanje krivice, kao i optuživanje policije da ne radi svoj posao, ima i drugu stranu medalje. Za rešavanje problema huliganizma neophodno je primenjivati već postojeće zakone o sprečavanju nasilja na sportskim stadionima, kao i neophodno distanciranje političara od navijačkih grupa. Vlada Republike Srbije donela je Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama¹¹ još 2003. godine. Treba napomenuti da je upravo policija garant kontrole navijačkih masa na stadionima, ali da su policiji, u pojedinim situacijama, ruke vezane. Policija ima sve potrebne informacije o vođama navijačkih grupa, kao i njihovim aktivnostima, kako na stadionu, tako i u privatnom životu. Kada dođe do incidenta, policija svoj posao privođenja osumnjičenih sprovodi po kratkom postupku. Nažalost, tu se uloga policije završava. Slučaj preuzima Državno tužilaštvo koje veoma često, usled nedostatka dokaza, privedene navijače pušta na slobodu ili ih osudi na uslovne ili blage kazne zatvora. Mnogi huligani bili su optuženi za desetine krivičnih dela, od razbojništva, preko distribucije narkotika, do pokušaja ubistva. Razloge njihovog oslobađanja možemo povezati sa činjenicama da su vođe navijačkih grupa, koji kontrolišu široke narodne mase na stadionima, veoma dobro povezani sa političkim strukturama, kako na vlasti, tako i u opoziciji. Nijedan političar ne želi da mu ceo stadion pogrdno skandira, jer se to smatra početkom gubljenja političke vlasti. Sa druge strane, upravo takve situacije stvorile su pritisak javnosti da je država dužna da se suoči sa problemom huliganizma. Najbolji primer uspešne borbe sa huliganizmom predstavlja engleski model,¹² gde su za najmanje incidente predviđene stroge zatvorske kazne. Izgredi engleskih navijača, koji su važili za vodeće huligane u svetu fudbala, zahvaljujući Zakonu o sprečavanju nasilja, svedeni su na minimum. Englezi su prvi uveli vođenje dosijea navijača huligana, zabranu putovanja i ulaska na stadione navijačima koji su pravili incidente u prošlosti.¹³ Nažalost, rasizam, nacionalna i etnička netrpeljivost još uvek se mogu primetiti za vreme sportskih utakmica. Neretke su situacije gde navijači protivničkim sportistima različite rasne, verske, nacionalne ili etničke pripadnosti pogrdno skandiraju, pokušavajući da ih na sve moguće načine uvrede, omalovaže i dekoncentrišu. Vodeće sportske institucije (FIFA, UEFA, FIBA, NBA) svojim su pravilnicima propisali posebne uslove koje klubovi ili savezi moraju da ispunjavaju kako bi mogli da se takmiče pod njihovim okriljem u kojima bezbednosni aspekti predstavljaju najbitniji deo. Klubovi i savezi moraju da modernizuju sportske objekte (stadione, hale, bazene) video kamerama za nadzor, novim sistemima protivpožarne zaštite, detaljnim pretresom na ulazima u objekat, detektorima za metal, kao i da u slučaju incidenata isprazne deo tribina.

¹⁰ Савковић, М., Ђорђевић, С., На путу превенције насиља на спортским приредбама: Предлог регионалног оквира сарадње, Београдски центар за безбедносну политику, децембар, 2010, стр. 10

¹¹ Закон о спречавању насиља и недолічног понашања на спортским приредбама, „Службени гласник” РС, бр. 67/2003, www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_sprecanju_nasilja_i_nedolicnog_ponasanja_na_sportskim_priredbama.html

¹² Marković, B., Engleski model rešavanja huliganizma u sportu, „Blic”, 2009. www.blic.rs/Vesti/Tema-Dana/115291/Protiv-huligana-pre-engleskog--modela-sprovedite-srpski-zakon-

¹³ Hooligans ant the law, The Economist, 2000, www.economist.com/node/4341

Bezbednost u sportskim kompanijama

Najveće globalne kompanije sportske opreme kao što su „Adidas”, „Najk” i „Puma” koriste metode industrijske špijunaže kako bi otkrili, kopirali ili preoteli tehnologije koje njihovi konkurenti koriste, kako bi saznali buduće strateške planove kompanije. To je predstavljalo glavni razlog zbog kojeg su kompanije bile primorane da formiraju svoje bezbednosne timove, sastavljene od bivših pripadnika policije, bezbednosnih službi i kompjuterskih stručnjaka zaduženih za sprečavanje industrijske špijunaže koja potencijalno može da nanese veliku materijalnu štetu kompaniji. Neretke su situacije gde kompanije kopiraju proizvode svoje konkurencije kako bi im preuzele deo tržišta. Tako je kompanija „Najk” podigla tužbu protiv kompanije „Adidas”, optuživši je da je planski zaposlila troje njihovih radnika koji su godinama radili u predstavništvu kompanije „Najk”, koji su optuženi da su ukrali planove kompanije za sledeće četiri godine, čime je kompanija „Adidas” stekla veliku prednost u odnosu na konkurenciju. U sportskoj industriji ovakvi primeri spadaju u domen korporativne špijunaže.

Pritisци i pretnje kojima su izložene sudije

Bezbednosne situacije neophodno je posmatrati i iz ugla sudija, koji spadaju u najugroženije. Uloga sudija je da donesu presudu u spornim situacijama i, ako je potrebno, sankcionišu učesnike. Mnoge sudije imaju zaštitu policije pre i posle utakmica kako bi se zaštitili od pritisaka. Navijači teško prihvataju odluke koje njihovom timu ne idu u korist. Sportski radnici, publika, igrači, treneri, pa i sami novinari, uvek smatraju da su sudije dežurni krivci, pa im sa tribina, kao i putem medija, šalju uvredljive poruke, smatrajući ih glavnim razlogom za poraz njihovog tima. Ogroman je pritisak sa kojim se sudije svakodnevno susreću. Neretko se dešavalo da su imali incidente sa fizičkim posledicama. Stoga su najveće sportske federacije (MOK, FIFA, UEFA, ITF, NBA, NFL, NCAA) odlučile da uvedu nove tehnologije koje će pružiti dodatnu pomoć sudijama pri odlučivanju. Kako bi ljubitelji sporta saznali kakve pritiske sudije svakodnevno doživljavaju, UEFA je za vreme Evropskog prvenstva u fudbalu 2008. godine snimila dokumentarni film „Les Arbitres” koji do detalja prikazuje sporne situacije, kao i greške koje sudije čine na najvećim sportskim takmičenjima.

Bezbednost u sportskim medijima

Saradnja medija sa policijom veoma je bitna, jer jedan novinarski članak ili reportaža mogu da izazovu žestoku reakciju, kako samih navijača, tako i građana. U prošlosti su zapaljive medijske izjave i provokacije pred utakmice visokog rizika izazvale nemire, kako na stadionima, tako i po gradskim ulicama, a rezultirale su fizičkim obračunima između navijačkih grupa, kao i sa policijom. Dolazilo je i do verbalnih i fizičkih sukoba između trenera i članova uprava sa sportskim novinarima koji su bili nezadovoljni načinom izveštavanja i kritikovanja njihovog kluba kao i njih samih. Takođe, veoma je bitna medijska slika koja se šalje širom sveta, koja u isto vreme dosta govori o stanju u državi, kao i samoj mogućnosti države da se prema bezbednosnim izazovima odlučno suprotstavi.

Medijski zapisi se sve više koriste kao dokazi u borbi sa huliganizmom. Sa druge strane, iz novinarskog ugla, u želji za podizanjem broja gledalaca i čitalaca, medijske kompanije nastoje da saznaju informacije kojima raspolažu njihovi konkurenti. Neretko se prepisuju objavljene informacije bez prethodne provere, pokušavaju se preoteti izvori informacija koje konkurencija koristi, pokušava da se saznati gledanost konkurencije, kao i prodaja i poseta konkurentskih novina i sajtova, kako bi se povećao profit kompanije. U sportskoj industriji ovakav način rada se zove medijska špijunaža.

Rezultati istraživanja

Ranije su političke strukture u Srbiji postavljale visoke činovnike vojske i policije na mesta predsednika i generalnih sekretara, kako bi nadgledali i kontrolisali funkcionisanje najvećih sportskih klubova poput „Crvene zvezde” i „Partizana”. Na različitim primerima je pokazano koliko je organizaciona i bezbednosna uloga vojske i policije u sportskoj industriji u Srbiji. Bez njihove pomoći mnogi sportski događaji ne bi mogli biti organizovani. Vojska Srbije je u slučaju „Univerzijade Beograd 2009” sa svojim resursima značajno pomogla pri organizaciji sportskog događaja koji se može porediti sa olimpijskim igrama. Doprinos Vojnomedicinske akademije, raspoloživost sportske infrastrukture, kao i samih vojnika na civilnom služenju vojnog roka bili su od presudnog značaja. Takođe, zahvaljujući saradnji sa Ministarstvom unutrašnjih poslova, za vreme trajanja univerzijade, bezbednost je bila na najvišem nivou, dok su pripadnici Vatrogasne brigade, u kriznim situacijama za vreme požara i poplave u univerzitetskom selu reagovali besprekorno. Na primeru MUP-a je pokazano da je saradnja sa sportskim objektima, klubovima, savezima i medijima neophodna kako bi se garantovala bezbednost pri organizaciji sportskih takmičenja, kao i pri samoj borbi sa huliganizmom. Neophodno je da se uloga policije podigne na viši nivo, jer bi bez njihove pomoći u kontrolisanju navijačkih masa sport postao gladijatorska arena gde bi vladala anarhija navijačkih grupa – huligana koji bi se borili za prevlast. Policija ima veliku ulogu u prevenciji i sankcionisanju okrivljenih za nameštanje mečeva od kojih najviše profitiraju sportske kladionice. Policija, takođe, ima ulogu da privede ljude koji vrše pritiske i upućuju pretnje, kao i da zaštiti sportske sudije. U radu je pomenuta i špijunaža u sportskoj industriji, gde konkurenti pokušavaju da na sve načine saznaju planove i strategije trenera, klubova, sportskih kompanija, kao i sportskih medija.

Zaključak

Vojska i policija imaju ključnu ulogu u razvoju sporta u Srbiji. Doprinos Vojske Srbije u formiranju JSD „Partizan”, u učešću u organizaciji projekta „Univerzijada Beograd 2009”, kao i izgradnji prve atletske dvorane je ogroman. Takođe, pripadnici vojske redovno se takmiče kao članovi Međunarodnog saveta za vojne sportove (CISM) na vojnim olimpijadama, svetskim i evropskim prvenstvima. Saradnja i razmena iskustva Ministarstva unutrašnjih poslova sa drugim zemljama mnogo pomaže pri samoj prevenciji i sankcionisanju huligana za izazivanje incidenata. Procenjuje se da će bezbednost u sportskoj industriji svake godine sve više napredovati, pre svega zahvaljujući ulaganju u nove tehnologije, koje olakšavaju i omogućavaju brzu i kvalitetniju prevenciju. Prvobitan cilj jeste

sprečavanje gubitaka ljudskih života, ugrožavanja bezbednosti publike, kao i samih sportista. Neophodno je napomenuti da je veoma bitna i medijska slika koja se šalje širom sveta, koja u isto vreme mnogo govori o stanju u državi, kao i samoj mogućnosti države da se odlučno suprotstavi bezbednosnim izazovima.

Najbolji primer predstavlja Engleska, koja je, zahvaljujući svojim strogim zakonima, postala simbol borbe protiv nasilja na sportskim stadionima. U situacijama kada se povede medijska rasprava, obično izazvana navijačkim incidentima posle utakmica visokog rizika, mediji se, po pravilu, uvek pozivaju na engleski model rešavanja bezbednosnih problema u kojima povećavanje zatvorskih kazni za izazivanje incidenata, kao i zabrana ulaska navijača huligana na stadione predstavljaju samo jedan od metoda rešavanja bezbednosti u sportu. Do sada je finansiranje sporta dolazilo najvećim delom iz budžeta Vlade Republike Srbije, kao i preko domaćih kompanija koje su u državnom vlasništvu. Takva činjenica predstavlja jedan od glavnih razloga zbog kojih se politika, preko predstavnika političkih partija u upravnim odborima sportskih klubova i saveza, mešala u funkcionisanje sportskih organizacija, a samim tim i sa navijačima – huliganima. Da bi sport postao finansijski isplativ, neophodna je preko potrebna privatizacija sportskih klubova. Primera radi, prvo je potrebno rešiti pitanje vlasništva nad stadionom „Partizana” koji je izgradila Vojska Srbije. Iako su FIFA i UEFA najavile stroge kazne za države u kojima se politika meša u sport u regionu Balkana, uloga politike u sportu je i dalje velika. Pored toga, izazivači incidentnih situacija sankcionišu se malim ili uslovnim kaznama, šta dodatno ugrožava nivo bezbednosti u sportu.

Literatura

- [1] Radio televizija Srbije, *Vek olimpizma u Srbiji*, Beograd, jul, 2012, www.rts.rs/page/sport/sr/London-2012/story/1994/Istorijat+/1145648/Vek+olimpizma+u+Srbiji.html
- [2] Konsultantska kompanija „A.T.Kearney”, *The Sports Market*, maj, 2011.
- [3] www.atkearney.com/documents/10192/6f46b880-f8d1-4909-9960-cc605bb1ff34
- [4] International Military Sports Council (CISM), www.cismmilsport.org
- [5] Универзијада Београд 2009, *Званични извештај – Управљање пројектом*, Београд, мај, 2011, стр. 125.
- [6] Министарство одбране, *Извештај о активностима Министарства одбране и Војске Србије на припреми и одржавању 25. летње универзијаде*, Београд, септембар, 2009.
- [7] Универзијада Београд 2009, *Званични извештај – Управљање пројектом*, Београд, мај, 2011, стр. 23.
- [8] Савковић, М., Ђорђевић, С., *На путу превенције насиља на спортским приредбама: предлог регионалног оквира сарадње*, Београдски центар за безбедносну политику, децембар, 2010, стр. 10.
- [9] *Закон о спречавању насиља и недолечног понашања на спортским приредбама*, „Службени гласник Републике Србије”, бр. 67/2003, www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_sprecanju_nasilja_i_nedolichnog_ponasanja_na_sportskim_priredbama.html
- [10] Марковић, Б., *Енглески модел решавања хулиганизма у спорту*, „Блиц”, 2009, www.blic.rs/Vesti/Tema-Dana/115291/Protiv-huligana-pre-engleskog--modela-sprovedite-srpski-zakon--
- [11] *Hooligans ant the law*, The Economist, 2000, www.economist.com/node/4341
- [12] *Закон о играма на срећу РС*, Службени гласник, бр. 84/2004 и 85/2005, www.kvalitet.co.rs/dokumental/Zakoni%20i%20propisi/Zakon%20o%20igrama%20na%20srecu.pdf